

і персонажа виступає основним структуротвірним чинником невластне-авторського мовлення і “працює” на розкриття неочевидного художнього змісту творів. У Чехова це усвідомлення того, що розказаною історією в оповіданні є не смерть, а воскресіння героя; відтак втілюється глибинна ідея автора про єдність, цілісність і непереможну сутність життя. У Джойса це, з одного боку, подолання людиною умоглядних, самовпевнених уявлень про свою зверхність щодо інших людей, а з іншого – звільнення від замовчуваних, притлумлених бажань, подолання відчуження й прилучення до вищої сутності життя.

Список використаних джерел

1. Гончаренко Э.П. “Дублинцы” Джеймса Джойса: классика модернистской новеллы. – Днепропетровск: Наука и образование, 2000. – 76 с.
2. Гончаренко Э.П. Творчество Джойса и модернизм 1900-1930 гг. – Днепропетровск: Наука и образование, 2000. – 244 с.
3. Джойс, Дж. Дублинцы. Портрет художника в юности. – На англ. яз. – М.: Прогресс, 1982. – 582 с.
4. Кожевникова Н.А. Типы повествования в русской литературе XIX–XX вв. – М.: Ин-т русского языка РАН, 1994. – 335 с.
5. Корман Б.О. Избранные труды по теории и истории литературы / О.Б.Корман / Предисл. и составл. В.И. Чулкова. – Ижевск: изд-во Удм. ун-та, 1992. – 236 с.
6. Тюпа В.И. Нарратология как аналитика повествовательного дискурса (“Архиерей” А.П. Чехова). – Тверь: Твер. гос. ун-т, 2001. – 58 с.
7. Чехов А.П. Полное собрание сочинений и писем в тридцати томах. Сочинения. Том 10. – М.: Наука, 1986. – 498 с.
8. Shipley J. Dictionary of world literary terms (Form. Technique. Criticism). – Boston : The Writer, Inc. Publishers, 1987. – 466 p.

Анотація. У статті розглядаються особливості співвідношення голосу розповідача і голосу персонажа в малій прозі А. Чехова і Дж. Джойса. Стверджується, що принцип переплетення голосів є основним структуротвірним чинником невластне-авторського мовлення і “працює” на розкриття прихованого художнього змісту творів.

Ключові слова: автор, розповідач, персонаж, тип розповіді, голос, невластне-авторське мовлення.

Summary. The peculiarities of the correlation of the narrator's voice and the character's voice in A. Chehov's and J. Joyce's short stories have been retraced in the paper. Contamination of the voices is a main structural factor of the improperly-authoring speech and it exposes ulterior aspects of the subject-matter of the works.

Key words: author, narrator, literary character, type of narration, voice, improperly-authoring speech.

УДК 821.161.2 (045)

Сібрук А.В.

ІМЕННИКИ ЗІ ЗБІРНИМ ПЕРИФЕРІЙНИМ ЗНАЧЕННЯМ “ПРИКРАСА” В ПИСЕМНИХ ПАМ’ЯТКАХ XI – XIV СТОЛІТЬ

Вивчення окремих іменників на конкретному історичному зрізі – актуальна проблема мовознавства. Дослідження східнослов'янського лексичного фонду XI–XIV ст., реконструкція семантики давніх слів надзвичайно важливі для вивчення історії української мови, літератури та культури. Важливою проблемою дослідження є також етимологія цих слів, проте вона має твердий науковий фундамент тоді, коли розглядається в аспекті історичної лексикології. Ми дослідили іменники благооукрашеньє, богатство, доброта, добродѣтель, красота, коузнь (кўзнь), лѣпота, які належать до периферії лексико-семантичного поля “назви прикрас”. Мета статті полягає в дослідженні походження та семантичної структури іменників зі збірним значенням “прикраса”, зафіксованих східнослов'янськими пам'ятками XI–XIV ст. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань: виявити ґенезу, уточнити етимологію, джерела та причини поповнення досліджуваного угруповання в період з XI до XIV ст., реконструювати семантичний обсяг досліджуваних лексем, простежити історію розвитку значень аналізованих іменників у зазначений період.

Благоукрашеньє. Композит благоукрашеньє є давньоруським утворенням. В основі першої частини композита лежить горінь *благ-*. Стсл. **БЛАГО** „добро, щастя” зводиться до псл. **bolgo*, **bolgь*. Праслов'янський корінь вважається спорідненим з дінд. *bhārgah* „саяво”, лтс. *balgans* „білявий”, лат. *fulgor*, *flagro* „горю, палаю, тлію”, гр. *φλέγω* „горю”, можливо, також з ав. *bərəjayeiti* „запрошує, виявляє пошану”, *bərəxǝda* „дорогий, бажаний”, *bərəg* „релігійний ритуал”, дінд. *brhas – pātih* „господь”, лат. *flāgirāre* „вимагати” [Преобр., I: 27-28; Ф., I: 170; ЕСУМ, I: 203]. Пряме лексичне значення „прикраса” не характерне для досліджуваних слів у сучасних слов'янських мовах.

Слово благоукрашеньє є рідковживаними в текстах XI–XIV ст. Сема ‘прикраса’ є ядерною для досліджуваного найменування. У СДРЯ зафіксовані чотири вживання композита благоукрашеньє [СДРЯ, I: 210]. Зі значенням „прикраса, урочистий одяг” цей іменник ревербується в релігійному тексті XI ст. „Книга Ісуса”: „Оублажи егѡ благоукрашениемъ” [Срезн., I (1): 107]. На позначення елемента прикраси церковного вівтаря лексема благоукрашеньє знайдена в „словах” Григорія Наніазіна та Григорія Богослова: „Видѣ же и множество народа и все благоукрашеникъ” [Срезн., I (1): 107]; „оуоставленъе закону черноризьскому [...] б(л)гоукрашень” олтаревъ”; „и слу(х) юго заразисѡ приходѡщимъ пѣньемъ видѣ и множество народа. и все б(л)гоукрашень” юлико же ѡ олтарю” [СДРЯ, I: 210]. Матеріал вказує на те, що вівтар церкви прикрашався коштовними матеріалами.

З переносним значенням „прикраса” найменування благоукрашеньє вжите в пам'ятці XIV ст. „Повчаннѡ” Феодора Студіта: „ручь||наго б(л)гоукрашень” дѣла нашего. въ смирено(м)дрии милованьѡ нашего”; „супружныѡ добродѣтели б(л)гоукрашеньє(м)” [СДРЯ, I: 210-211].

У значенні „чудова прикраса” досліджуване слово зафіксоване також у російських текстах XVI ст. [СлРЯ, I: 225]. Композит благоукрашеньє перестав вживатися в сучасних слов'янських мовах. Лише іменник благо належить до лексичного складу більшості слов'янських мов.

Богатство. Іменник багатство утворений від прикметника багатий. Цей прикметник зводиться до **bogь* „бог” або **bogь* „статок, доля”. Стсл. **БОГАТЪ** сягає псл. *bogatь* „той, хто має великий наділ”, похідне від **bogь* „доля, майно, багатство”, споріднене з дінд. *bhāgah* „маєток, щастя”, пов'язане з *bhājati* „надавати, давати, наділяти”, ав. *baga-*, *baṅa-* „бог, господь”. Є підстави вважати, що найменування багатство споріднене з сскр. *bhāga-s* „подавач, господар, владика, багатий” [Преобр., I: 33; Ф., I: 182; ЕСУМ, I: 109]. Іменник богатство є частовживаним у текстах XI–XIV ст. За СДРЯ, лексема богатство зафіксована 574 рази [СДРЯ, I: 251].

Шляхом переосмислення лексеми богатство виокремлюється периферійне значення „цінності (ювелірні прикраси, коштовне каміння, золото тощо)”. Досліджуваний іменник з цим значенням зафіксований у літописах та „Житії Костянтина-Кирила”: „показати и(м) црк(о)внѣю красотоу. и полаты златы. и в ни(х) соуща богатество. злата много. и паволокы. и каменье драгое” [*912, ЛЛ, ст. 38]; „Рускы” поч(с)тивъ. дарми золото(м). и паволоками и фодудьями. и пристави къ нимъ мужи свои. показати имъ ц(р)квнью красоту. и полаты златы”. и в нихъ суца батъства. злато много и паволокы. и камѣнье драгое” [*912, ЛЛ, ст. 28]; „и пристави къ нимъ мужи свои показати имъ красоту церковную, и полаты златы, и въ нихъ сушее богатество, злато многое и паволоки и каменіе драгое” [*912, ЛНик, 21]; „показати имъ церковную красоту, и полаты златы и в нихъ суца богатства, злато много и паволоки и камѣнье драгое” [XI–XII, ПВЛ, 90]; „показаша ему все богатство: храмины утворены златомъ и сребромъ и каменіемъ драгимъ” [XI–XII, ЖКК, 32].

Іменник богатство з загальним значенням „цінності” зафіксований у таких пам'ятках XII–XIV ст., як „Кормча Єфремівська”, „Збірник житій та слів”, Лаврентіївський літопис: „В(л)дка нашъ ... повелѣ ... подати ч(л)вкомъ даръ. не притѣжающемъ паче юго ни мѣди. ни срѣбра. ни злата. или кок б(а)тъство ино”; „и емъ за руку его старецъ. введе и въ свое скровище. и показа ему бога(т)ство много лежащее ту” [СДРЯ, I: 251]; „В се же лѣто придоша сме из Нѣмецъ къ С(т)ославу. С(т)ославъ же величаѡсѡ показа имъ б(а)тъство свое” [*1075, ЛЛ, арк. 66 зв.].

На позначення багатства досліджуване слово вжите в таких різножанрових текстах, як Ізборник 1076 року, Никонівський, Лаврентіївський літописи, „Лествица пророка Іоана Синайського”, „Пасіївський збірник”: „Горе лихоимьцо: богатство бо юго отьбѣжить а огонь и приметъ” [*1076, Изб., 79 зв.]; „уповая богатствомъ многимъ [...] и взяша ляхове все богатство у него” [*1073, ЛНик, 100]; „и взяша богатество ихъ” [*1111-1112, ЛНик, 142]; „С(т)ославъ же величаѡсѡ паказа имъ б(а)тъство(е) свое. ѡни же видѣвшє бещисленое множество. злато и сребро и паволокы” [*1075, ЛЛ, ст. 198]. В XI–XIV ст. др. богатство було полісемічним. Його характерною особливістю стало поєднання таких значень, як „цінності” та „багатство”.

Доброта, добродѣтель. „Без допомоги попередньої реконструкції, – пише Ф. де Соссюр, – було б дуже важко пояснити зміни, які відбулися впродовж багатьох століть, починаючи з доісторичного періоду” [Соссюр 2004: 198]. За етимологічними словниками, стсл. **ДОБРОТА** походить від слова **dobro*, яке зводиться до прикметника **dobrь*. Прикметник *добрый* споріднений з лат. *faber* „ремісник, художник”, вірм. *darbin* „коваль”, лат. **fab-ro*, лит. *dabnùs* „гарний, граціозний” [ЭССЯ, V: 42-44; Преобр., I: 187; Ф., I: 520-521; ЕСУМ, II: 98].

Зі значенням „прикраси (множ.)” лексема доброта знайдена в Никонівському літописі: „Созда монастырь и постави въ немъ церковь камену во имя святого архистратига Михаила ... и всяческими добротами украсивъ ту, иконами и книгами” [СлРЯ, IV: 267]. Досліджуваний іменник зі значенням „краса”

зафіксований у різножанрових пам'ятках описуваного періоду: „**Л**ко не подобають чюдитисѧ добротѣ женьстѣи” [*1076, Изб., 90 зв.]; „и всею добротою” [*1196, ЛИ, арк. 239 зв.]. На позначення добра найменування доброта міститься в Ізборнику 1076 року та Лаврентіївському літописі: „Доброты своѧ таи. послухы же житию многы имѣи” [*1076, Изб., 64 зв.]; „и добротѣ оустроены(х) на семь свѣте” [*1096, ЛЛ, 79 зв.]. У значенні „прикраси (множ.)” похідний композит добродѣтель вжитий у таких пам'ятках XII, XIV ст., як Іпатіївський літопис, „Повість про Андрія Боголюбського”, „Житіє Сергія Радонежського”: „кнѧзь бл(а)говѣрныи Андрѣи и створи цр(к)въ сию [...] и всею добродѣтellyю црк(о)вьною исполнена” [*1175, ЛИ, ст. 582]; „не могутъ сказати изрядныя красоты ея, и златомъ и финиптомъ, и всякою добродѣтellyю” [XII, АБ, 206]; „его добродѣтелию” [XIV, ЖСР, 224].

Красота. За ЭССЯ, слов'янське **krasa*, скоріш за все, праслов'янська інновація, яка не має прямих співвідношень в інших індоєвропейських мовах. Термін „красота” явно експресивне слово в усіх мовах. Звідси впливає: неминучість стирання і оновлення цієї лексики; метафоричний спосіб самого формування і оновлення слів „красота”, „красивий” [ЭССЯ, XII: 95]. Стсл. *krasa* – псл. *krasa* – пов'язується з псл. *kresati* „кресати”, первісно „створювати, творити”, зіставляється з лит. *kārštas* „гарячий”, *karštis* „спека, жара”, лтс. *karsa* „тс.”, *karset* „розпалювати, розігрівати”; звідки первісне значення „блиск вогню, світло” → „щось гарне”, зближується з лит. *grōžis* „краса”. Досліджуваний іменник співставляють з д.-ісл. *hrósa* „хвалитися”, лат. *corpus -ōris* „тіло”, сскр. *kṛp* „вид, краса” та ін. [Преобр., I: 378; Ф., II: 367; ЕСУМ, III: 76-77].

У семантичній структурі іменника красота виокремлюється периферійне значення „прикраса”. У значенні „прикраса тіла та одягу” лексема красота вжита в „Житії Костянтина-Кирила: „украшену велми монисты златыми и бисьромъ и всею красотою” [XI–XII, ЖКК, 24]. Контекст вказує на те, що красотою називали різноманітні прикраси – намиста, візерунки на одязі тощо.

На позначення прикрас церковних приміщень це слово міститься в літописах, „Слові про закон та благодать” Київського митрополита Іларіона, „Житії Кирила та Мефодія”, „Повісті врем'яних літ”, „Повісті про Адрія Боголюбського”, „Сказанні про Бориса та Гліба” та ін.: „Показати и(м) цр(к)овнѣю красотому [...] злата много. и паволокы. и камъне драгое” [*912, ЛЛ, ст. 38]; „Рускы” поч(с)твивъ. дарми золото(м). и паволоками и фодудъ”ми. и пристави къ нимъ мужи свои. показати имъ цр(к)въную красоту. и полаты златы” [*912, ЛИ, ст. 28]; „показующе имъ церковную красоту” [*986-987, ЛНик, 52]; „показующе красоту цр(к)въную” [*987, ЛИ, ст. 93]; „Кнѧзь бл(л)говѣрныи Андрѣи и створи цр(к)въ сию [...] не могутъ сказати изрядныя красоты еѧ. златомъ и финиптомъ. и всѧкою добродѣтellyю” [*1175, ЛИ, ст. 581]; „юже съ всякою красотою украси: златомъ и сребромъ, и каменiemъ драгыимъ” [XI–XII, Сл. Илар., 50]; „и оукрасилъ всѧкою красотою” [XII, ЖКМ, 3в]; „показати имъ церковную красоту, и полаты златыя и в нихъ суцѧя богатства, злато много и паволокы и камѣнь драгое” [XI–XII, ПВЛ, 90]; „не могутъ сказати изрядныя красоты ея, и златомъ и финиптомъ, и всякою добродѣтellyю” [XII, АБ, 206]; „и възгради ц(е)рковь велику. имѣюще верховъ пѧть и списавъ всюю и украси ю всею красотою” [XIV, СкБГ, арк. 149 зв.]; „показующе имъ церковную красоту” [*1487-1488, ЛН, 443]. Зі значенням „коштовності, дорожчості, вбрання” іменник красота представлений в „Історії Іудейської війни” Флавія Полонського: „Архелаи же, хотя поч(ь)стити приставившаго ся, вынесе всю ц(ѣ)сарскую красоту, да понесут прѣд умръшимъ” [СлРЯ, XI: 33].

Лексема красота в текстах Київської Русі XI–XIV ст. зафіксована на позначення краси у прямому та переносному значенні: „но сіаше и благодатьми [...] душевныя красоты” [*1054, ЛНик, 86]; „красоты дѣвцы твоя” [XIII, ДД, 28]. У цьому випадку, внутрішня форма досліджуваного слова пов'язана з уявленнями про щось гарне (прикраса, одяг, елемент інтер'єру, краєвиди, людські якості та ін.).

Коузьнъ (кѣзьнъ). Давньоруське утворення коузьнъ походить від стсл. *ковати*. В етимологічних словниках зазначено, що стсл. *ковати* „кувати” зводиться до псл. *kovati*, *kujQ* „кувати, бити метал молотом”, спорідненого з лит. *kāuti* „бити, кувати”, лтс. *kaūt* „бити, рубати, убивати” та ін. [Ф., II: 270; ЕСУМ, II: 121].

Збірна назва коузьнъ є рідковживаною в текстах XI–XIV ст. „Зв'язок між значенням слова та контекстом є двостороннім, – пише Н.Г. Михайловська, – якщо значення слова реалізується в контексті і визначається через контекст, то і зміст контексту конструюється через значення слів, що належать до нього” [1, 7]. Беручи до уваги вживання слова коузьнъ, ми виділили таке ядерне значення лексеми коузьнъ, як „ковані вироби”. За СДРЯ, зафіксовані чотири випадки вживання цього іменника в значенні „ковані вироби (ємності, прикраси, оправы для ікон та ін.)” в таких текстах XIII–XIV ст., як пролог „Лобковський”, „Мерило Праведне”, „Повчання” Феодора Студіта, „слова” Григорія Богослова: „и шдѣ ѡ(т)вали камень ѡ(т) гроба, и вниде || въ нь. да и първокъ възѧ саванъ и коузьнъ всю”; „а кнѧгинѣ ихъ свою бесцѣннующу кузьнъ и порть. золото и камениѧ дорогѣи и великии женчюгъ”; „и кузьни различны. и камениѧ”; „принесоша же ·(ві)· кнѧзѧ на обновле(н)е дары кузьнъ” [СДРЯ, IV: 326]. На позначення жіночих прикрас (шитих золотом та сріблом тканин, намиста з перлів) досліджуване слово міститься в текстах Київської Русі „Олександрія” та „Хроніка Георгія Амартола”: „Повелехъ женскую кузьнъ и порты (мтр)е Дарьевы ... послати къ намъ”; „Стъкляная кузьнъ” [СлРЯ, VIII: 111]. За словами археологів, „жіноча кузьнъ – це дорогі жіночі прикраси” [2, 18].

Лѣпнота. Ймовірно, що найменування лѣпнота є церковнослов'янізмом. В етимологічному словнику М. Фасмера зазначено, що прикметник *лѣпный* походить від стсл. *лѣпъ*. Первинним значенням цієї лексеми стало „прилеглий, приліплений”, потім – „підходящий, хороший, гарний”. Слово *лѣпный* споріднене з лтс. *laĩrns* „милий, товариський” [Ф., II: 485]. За словником В.І. Даля, церковне *лѣпнота* вживалося в значенні

„краса, баса, миловидність; розкіш, пишнота”, прикм. *леньй* „хороший, гарний, прекрасний, миловидний” [Даль, II: 406].

К.О. Левковська зазначає, що „значенням слова є загально прийнятий за певним звучанням і всіма його різновидами постійний зміст” [3, 118]. Ядерним значенням іменника *лѣнота* є „краса, пишність”: „древнюю въздаючи *лѣноту*. и вьньць юго”; „Наказаниє славны(м) ксть *лѣнота*, а оубогымъ прибѣжище” [СДРЯ, IV: 457]; „И пожъжень бысть град и церкви несказаны *лѣнотю*” [*1203-1204, ЛН, 46-47]; „церкви несказаны *лѣнотю*” [*1204, ПЦ, 68].

Таким чином, цього тематичного угруповування належить сім найменувань: *благоукрашеньє, богатство, доброта, добродѣтель, красота, коузнь (кѣзьнь), лѣнота*. Лексеми досліджуваної групи мають слов'янське походження. Периферійні лексеми вжиті в текстах Київської Русі переважно на позначення таких загальних понять, як краса, добро та ін. Значення „прикраса” для цих слів ревербується лише в поодиноких текстах. Переважній більшості іменників зі збірним значенням „прикраса” властива семантична близькість. Інтегральною для описаних слів є сема ‘прикраса’. Досліджувані лексеми вживаються в східнослов'янських текстах XI–XIV ст. з такими значеннями, як „цінності (ювелірні прикраси, коштовне каміння, золото)”, „прикраси урочистого одягу”, „ковані вироби (каблучки, ланцюжки, сережки)”, „жіночі прикраси (шиті золотом та сріблом тканини, намиста з перлів)”, „краса, пишність”, „зображення візерунків або прикрас”, „прикраси церковних стін” тощо.

Умовні скорочення

АБ – Повесть об убиении Андрея Боголюбского // БЛДР. – СПб.: Наука, 1997. – Т. IV. – С. 206–217.

Даль – Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. – М.: АСТ, 2006. – т. I–IV. –.

ДД – Девгениево деяние // ПЛДР. – М.: Худож. лит., 1981. – Вып. III. – С. 28–65.

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови / За ред. О.С.Мельничука – К.: 1983 – 2006. – т. I – V. –.

ЖКК – Житие Константина-Кирилла // БЛДР. – СПб.: Наука, 1997. – Т. II. – С. 22–65.

ЖСР – Житие Сергия Радонежского // БЛДР. – СПб.: Наука, 1997. – Т. VI. – С. 254–411.

Изб. 1076 – Изборник 1076 года / [Под ред. С. И. Коткова]. – М.: Наука, 1965. – 1055 с.

ЛИ – Ипатьевская летопись // ПСРЛ. – М.: Яз. русск. лит., 1998. – Т. II. – 648 с.

ЛЛ – Лаврентиевская летопись // ПСРЛ. – М.: Яз. русск. лит., 1997. – Т. I. – 496 с.

ЛН – Новгородская первая летопись старшего и младшего изводов // ПСРЛ. – М., 1997. – Т. 3. – 564 с.

ЛНик – Летописный сборник, именуемый Патриаршею или Никоновскою летописью // ПСРЛ. – М.: Яз. русск. лит., 1965. – Т. IX–X. – 244 с.

Преобр. – Преображенський А.Г. Этимологический словарь русского языка: В 2-х т. – М., 1958 т. – I–II. –.

СДРЯ – Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.): В 10 т./ Под ред. Р. И. Аванесова. – М., 1988–2004. – Т. I–IV. –.

СкБГ – Съказание и страсть и похвала святыю мученику Бориса и Глѣба // БЛДР. – СПб.: Наука, 1997. – Т. I. – С. 328–351.

СлРЯ – Словарь русского языка XI–XVII вв / Ред. С. Г. Бархударов. – М.: Наука, 1975–2002. – Т. I–XXVI. –.

Срезн. – Срезневський И. Материалы для словаря древнерусского языка по письменным памятникам. – СПб.: 1893 – 1912. – Т. I–III. –.

Ф. – Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: В 4-х т. – М., 1964 – 1973. –.

ЭССЯ – Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд / За ред. О.Н. Трубачева. – М.: Наука, 1974. – вып. I – XXX. –.

Список використаних джерел

1. Михайловская Н. Г. Системные связи в лексике древнерусского книжно-письменного языка XI–XIV вв. (нормативный аспект) / Н.Г.Михайловская. – М.: Наука, 1980 – 253 с.
2. Левковская К. А. Теория слова, принципы ее построения и аспекты изучения лексического материала /К.А.Левковская. – М.: Высш. шк., 1962. – С. 119-200.
3. Корзухина Г. Ф. Русские клады IX–XIII вв./ Г.Ф.Корзухина. – М., Л.: АН СССР, 1954. – С. 1-78.

Анотація. Іменники зі збірним периферійним значенням „прикраса” в писемних пам'ятках XI – XIV століть.

У статті розглядаються лексико-семантичні особливості іменників зі збірним периферійним значенням “прикраса”, які зафіксовані в східнослов'янській писемності XI–XIV ст. Ми дослідили іменники *благоукрашеньє, богатство, доброта, добродѣтель, красота, коузнь (кѣзьнь), лѣнота*.

Ключові слова: пам'ятки Київської Русі XI – XIV століть, іменники зі значенням “прикраса”.

Summary. Nouns with a peripheral meaning “decoration” in writing texts of XI – XIV centuries
In the article we examine nouns with peripheral meaning “decoration”, which are fixed in written language of XI–XIV centuries.

Keywords: texts of Kyiv Russ of XI – XIV, nouns with a meaning “decoration”.

УДК 821.161.2_34 Р

Сливачук В.А.

ЛЮБОВЬ, СЕМЬЯ И БЫТОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ В РУССКОЙ ПРОЗЕ МАЛОГО ЖАНРА (НА ПРИМЕРЕ РАССКАЗОВ ПАНТЕЛЕЙМОНА РОМАНОВА)

Пантелеймон Сергеевич Романов (1885-1938) – писатель необычной творческой судьбы. Большой вклад в литературу он сделал благодаря огромному художественному багажу. П. Романов пользовался широкой известностью, любовью и почитанием читателей на протяжении 1920-х годов. Именно в этот период он пишет рассказы о любви, которые в 1925 году выходят сборником.

Следует отметить, что литературный процесс 1920-х годов – сложный и противоречивый сплав различных художественных явлений. В советских периодических изданиях 1920-х годов наблюдается вспышка интереса к теме новых семейных отношений, строительству быта, к тем вопросам, которые в современном научном дискурсе получили название гендерной проблематики. Мощный посыл для развития и разработки указанных проблем был дан общественной деятельностью и работами члена первого советского правительства Александры Михайловны Коллонтай, посвященными женскому вопросу и женскому движению.

Ею была разработана социальная теория, получившая впоследствии название “Теории стакана воды”. Основные положения этой модели отношений между полами стали известны широкой общественности после выхода статьи “Дорогу крылатому эросу!”, опубликованной в журнале “Молодая гвардия” в 1923 году. В “сложном деле” революционного движения А. Коллонтай видит место только для “бескрылого эроса”, мимолетных любовных связей, так как на психологическое познание друг друга нет времени. В условиях нового режима писательница уже допускает возможность для “крылатого эроса”, долгого глубокого чувства. Выше эротической любви как индивидуалистического проявления человеческой природы ставится любовь к коллективу, к обществу. Оно, по Коллонтай, должно занимать первое место среди остальных эмоций человека.

Именно с публицистических работ А.М. Коллонтай в журнале “Молодая гвардия” появляется целый комплекс текстов, связанных с семейными и интимными отношениями, с проблемами детей и юношества, любви и быта.

В это время в печать выходят романы Б. Пильняка “Голый год”, И. Рудина “Содружество”, Л. Гумилевского “Собачий переулок”, повести С. Малашкина “Луна с правой стороны”, Ю. Либединского “Завтра”, Б. Пильняка “Иван-да-Марья”, рассказы Б. Пильняка “Рождение человека”, П. Низового “Язычники”, П. Романова “Любовь”, “Без черемухи” и “Суд над пионером”, А. Платонова “Антисексус”, Б. Пильняка “Рождение человека” и др., созданных в контексте споров о свободной любви.

И Б. Пильняк, и П. Романов, и А. Платонов и другие вышеперечисленные писатели видели в животрепещущем в 1920-е годы вопросе и социальную сторону, и общечеловеческую проблематику. Их обращение к теме свободной любви свидетельствует о ее крайней актуальности и злободневности в этот исторический период.

Для П. Романова было очевидно, что вечные пороки человеческой личности на фоне советского быта приобрели новые очертания. Обличению человеческой глухоты, безнравственности посвящены его рассказы о бытовой стороне советского общества, где остро стоял вопрос о пользе интимных отношений.

Наибольшего шума наделал рассказ “Без черёмухи” (1926), которому было посвящено немало критических отзывов в прессе, что благоприятствовало всеобщей, тогда почти скандальной известности П. Романова. Автора ругали, с ним спорили, его обвиняли, его